

N'ARNAU O LA RECERCA DEL LENGUATGE LITERARI D'ANTONI M. ALCOVER

INTRODUCCIÓ

Antoni M. Alcover i Sureda (Manacor, 1862 – Palma, 1932) destacà al llarg de la vida per una tasca filològica àmplia i variada. Les seves facetes més conegudes són la de folklorista, que el dugué a arreplegar un gran nombre de rondalles i gloses, i la de lexicògraf, que culminà amb el *Diccionari català-valencià-balear*.

Al costat d'aquestes línies principals, Antoni M. Alcover dugué a terme una important comesa periodística, sobretot en forma d'articles d'opinió, a partir dels quals valora l'entorn sociocultural que marcà la seva època, i epistolar, a través de la qual tracta tant temes filològics com assumptes personals i familiars. També són considerables les aportacions que féu en el camp de la recerca històrica o sobre personatges destacats.

Cal esmentar, però, un altre tipus d'obres en la trajectòria d'Alcover, com els *Dietaris de les eixides*, que es troben a cavall entre la literatura de viatges i l'assaig filològic, o les *Contarelles*, un recull de relats breus a través dels quals s'aproxima al llenguatge costumista. La novel·la *N'Arnau* culmina l'intent de conreu de la llengua literària per part d'Antoni M. Alcover.

N'Arnau és una novel·la breu que narra la història d'un estudiant a partir de les investigacions que realitza el narrador que ha tingut notícia de la seva existència de manera casual. A través dels seus ulls i del que va descobrir, podem observar un model social determinat pel pes de la moral i dels bons costums que marcaren la Mallorca de finals del segle XIX i principis del segle XX. Alcover ofereix una galeria de personatges que representen sectors socials diversos a través dels quals confereix a l'obra un caràcter còmic i paròdic.

Antoni M. Alcover demostrà un gran domini de la llengua, que emprava amb una enorme riquesa de recursos. La llengua popular mallorquina al costat de la meticulositat i la precisió amb què usava els mots constitueixen la base literària de la novel·la. Aquest plantejament ens permet estudiar la figura d'Alcover des de la perspectiva de la recerca del llenguatge literari.

I. L'ESCRITURA DE *N'ARNAU*: LA JOVENTUT I LA MADURESA
D'ANTONI M. ALCOVER

No es pot negar que Antoni M. Alcover era un personatge particular, impulsor de projectes filològics extraordinaris: la *Lletra de convit* i l'Obra del Diccionari, el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, el *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana* o la seva tasca com a recopilador de rondalles en són alguns exemples.

Dins la trajectòria com a escriptor d'Alcover hi ha un espai considerable dedicat al conreu de la llengua literària; la seva sensibilitat envers els mots i el contacte amb els escriptors de l'època l'estimularen cap a la creació. La producció literària d'Antoni M. Alcover apareix tant en vers com en prosa i, d'entre la producció narrativa, l'obra menys coneguda és la novel·la *N'Arnau*. *N'Arnau* s'edità al setmanari *La Aurora*¹ per capítols: 15 capítols que apareixen setmanalment, excepte un interval, des del capítol VIII al X, durant el qual apareix quinzenalment entre els mesos de març i juliol de 1916. Del text original es conserven dos manuscrits: el primer, amb una calligrafia poc madura, pròpia dels primers anys d'escriptura d'Alcover, amb moltes rectificacions i un gran nombre de fragments ratllats, està datat del juliol de l'any 1883. L'altre apareix sense data, però per la calligrafia el podem situar prop de l'edició, al voltant de l'any 1916, trenta-tres anys després de la primera escriptura. Resulta significatiu que tant les dates de la primera redacció com les dates de revisió o de reedició s'acostin en els dos casos a l'edició de les *Contarelles* (1885) i a la reedició revisada (1915), la qual cosa ens indica que Alcover concebia aquests materials de caràcter literari de manera conjunta i els treballava en paral·lel. Per reforçar aquesta hipòtesi hem d'esmentar que el pseudònim *Pau Fora-Embuis* que usà Antoni M. Alcover per signar l'edició de *N'Arnau*² havia estat usat anteriorment per signar les *Contarelles* a mesura que s'editaven al setmanari *La Aurora*.

Aquest termini de temps tan extens entre un manuscrit i l'altre ens obliga a situar l'obra en dues etapes molt diferenciades de la vida d'Antoni M. Alcover. La primera era l'etapa de joventut, quan era estudiant. Antoni M. Alcover escriví *N'Arnau* als vint-i-un anys, suposadament quan també escrivia les *Contarelles*. Ja coneixia Bartomeu Ferrà, Miquel Costa i els principals intel·lectuals de l'època: Josep M. Quadrado, Pere d'Alcàntara Penya, Miquel dels Sants Oliver, Marià Aguiló, etc., dels quals rebé nombroses influències i l'estimularen en la creació literària.³ Des de 1880, mantenia una

1. Setmanari que s'edità primer a Manacor i posteriorment a Palma, entre els anys 1906 i 1916.

2. Alcover usa aquest pseudònim per a la versió en capítols i també apareix al segon manuscrit, però el primer apareixia signat amb el seu nom complet: Antoni M. Alcover.

3. Veg. cartes personals, com per exemple una que Antoni M. Alcover adreçà a Marià Aguiló el dia 20 de maig de 1883 en la qual li parlava del seu amor per la llengua, del certamen de

correspondència regular amb Tomàs Forteza, de qui rebé un important mestratge (veg. Perea 2007).

Per altra banda, en el moment de l'edició per capítols de *N'Arnau*, Alcover tenia cinquanta-un anys, es tractava d'una etapa de maduresa. Alcover ja posseïa una gran experiència tant a nivell eclesiàstic —portava divuit anys com a vicari general de la diòcesi—, com a nivell filològic: el *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana* era una publicació consolidada, ja havia realitzat nombroses eixides filològiques, havia viscut l'èxit i el reconeixement posterior al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i treballava a la Secció Filològica de l'IEC. Es tracta de dos moments de la vida d'Alcover tan diferenciats que aporten a l'obra un interès especial perquè poden ajudar a estudiar l'evolució de la seva escriptura.

II. ANTONI M. ALCOVER I LA LLENGUA LITERÀRIA

Alcover mostrà un interès prematur per la llengua literària. Començà a publicar a *L'Ignorància* l'any 1880, tot realitzant composicions poètiques i escrits de creació en prosa. Des dels inicis es mostrà com a creador d'un estil propi marcadament expressiu i basat en el llenguatge genuí de Mallorca. S'inicià com a recopilador i escriptor de gloses i poesies (veg. Alcover 2009; Perea 2007; Janer Manila 2005), i era tan gran la facilitat que tenia per versar que fins i tot escrivia a la família cartes en forma glosada (veg. nombrosos exemples a Janer Manila 2005). Un dels millors exemples de composició poètica el constitueix l'anomenada «Epitalami»:⁴

EPITALAMI
 L'aucell dins lo boscatge
 canta i més canta, però es veu tot sol:
 i per cercar qui momprenga son llenguatge
 i amb qui puga niar dins lo ramatge,
 sedent d'amor i ditxa emprèn el vol.
 L'ametler de la prada
 crida la parra que per ell s'enfil,
 perquè amb raïms dolços, dolços carregada

L'Ignorància, que guanyà amb la *Mostra de Diccionari mallorquí*, i dels primers escrits de creació literària, entre els quals s'esmenta *N'Arnau*: «l'enguany per consell de D. Tomàs he provat de compondre alguns retaulos de costums mallorquines i tenc embastats i a punt de ripuntar Ses Matances, ¿Quina pobila! Es pobil dets ossos, N'Andreu Racó, Ses Festes de Pasco i N'Arnau i altres guitzeries per l'estil» (Massot i Muntaner: 1993: 42). Per a més informació sobre els anys de joventut d'Alcover, veg. també Perea (2007) i Janer Manila (2005).

4. «Epitalami» és una composició adreçada a Bartomeu Singala el dia 22 d'abril de 1883 amb motiu del seu casament, aproximadament al mateix temps que escrivia la primera versió de *N'Arnau*, que data del juliol del mateix any. El manuscrit del poema és reproduït per Janer Manila (2005).

li vestesca de pàmpols sa brancada
 i jugueteig amb ells l'aire gentil.
 Surt tendra i agradosa
 del cor la cançoneta tota mel,
 i cerca l'eco de la vall fresca,
 perquè la torn dir amb veu misteriosa
 i l'enseny a les fonts i aucells del cel.
 Aucell amb dolça aimia
 ametler amb la parra pel brancam,
 cançó agradosa amb l'eco que volia...
 amic, açò sou vos en aquest dia,
 que heu sigueu per sempre a Déu li clam.

Una altra de les obres en les quals Alcover demostra el seu vessant literari és l'*Aplec de rondaiies mallorquines*.⁵ Antoni M. Alcover era hereu dels postulats renaixentistes que pretenien salvaguardar de l'oblit els tresors, transmesos de generació en generació, que la cultura popular els havia fet arribar. Per això recollí la trama bàsica de les rondalles i les reelaborà tot aportant-hi l'element literari: el llenguatge. Les rondalles alcoverianes són un dels millors exemples de la riquesa i expressivitat de la seva prosa, del broll de recursos i de la bellesa i naturalitat amb les quals els sap transmetre, com per exemple (Alcover 1936-1972, II: 23):

L'homo ja perdía es coratge de tot, de poder entrar d'amagat dins ses casetes, quan assetsuaixí la veu, que surt damunt es portal, hermosa i xalesta com s'auba, i que pren arenal, més lleugera que una titina, un cop ran-ran de s'aigo, que se ones, com venien, li remuiaven es peus, un cop fent-se'n enfora, per damunt aquella arena tan neta, tan blanca, tan fina, aont no hi veien més petjades que ses seues i ses tavelles que es vent hi feia, just onetes conglaçades. Per allà la dona cercava copinyes, cornets, sípies i pedretes llises, d'aquelles tan hermoses que se fan a ses plaies.

La magnitud i l'expressivitat de l'estil alcoverià de les rondalles és difícilment superable per cap altra de les obres d'Alcover, però aquest fet no ha d'eclipsar la resta de la seva obra, que s'ha d'entendre dins cadascun dels contextos que la generaren.

No és casual que la primera obra publicada per Alcover fossin les *Contarelles* (1885, amb reedició corregida 1915). *Contarelles* està constituïda per petites històries sense gaire trama argumental, quadres de costums que presenten la societat de finals del segle XIX. Alcover ofereix una mostra de personatges que actuen com a models o com a antiexemples, emmarcats en situacions típiques del món rural i del moment històric. Són marcades per l'estil viu i expres-

5. El contacte amb l'*Aplec de rondaiies mallorquines* (1936-1972), a través d'una simple lectura, ens fa adonar de l'estil particular i únic d'Alcover, de la seva traça com a escriptor.

siu d'Alcover, farcit d'exageracions i de sentiment, d'expressions populars i de la gràcia i l'enginy propis de la seva prosa.

Clou la panoràmica literària *N'Arnau*, la primera i única novella que coneixem d'Alcover. Es tracta d'una novella que comparteix les característiques de les produccions en prosa del seu moment. Tant Vidal Forteza (2003) com Rosselló Bover (2006) analitzen amb detall l'obra i la situen al nivell de les produccions costumistes de l'època. La diferència principal entre els costumistes i Antoni M. Alcover resideix en la ubicació de les escenes principals. En general, els costumistes mallorquins solien tractar escenes ciutadanes; en canvi, Alcover es detura i dóna més importància a les escenes rurals. De fet, les ciutadanes solen aparèixer perquè serveixin d'antiexemple o de crítica a l'ordre establert. En canvi les escenes rurals tenen sempre un caire positiu i pretesament alligador per al lector.

III. *N'ARNAU*

N'Arnau es basa en el model de societat mallorquina que constitueix l'essencial del plantejament filosòfic de l'obra. Podem considerar que l'obra compta amb dos objectius generals; el primer és divertir-se i fer passar una estona agradable, i el segon és descobrir la història d'Arnau, amb una finalitat didàctica a la vegada: ensenyar els joves i els pares a través d'aquest cas exemplar. Un element important a tenir present dins aquest model de convivència que representa la societat mallorquina el constitueixen els diàlegs nombrosos que presenta la novella. A través d'aquestes converses podem observar les relacions socials i el pes de la paraula de manera directa. La comunicació oral és bàsica en aquesta col·lectivitat, que respecta els valors humans i que permet que qualsevol tema es pugui argumentar i debatre.

La novella es basa en un argument breu: Pau Fora-Embuis viatja en tren i sent la conversa d'un grup d'estudiants sobre un altre, Arnau. A partir d'aquest moment cerca testimonis que li expliquen la història d'Arnau, un mal estudiant que engana els pares i les ties protectores (els fa creure que estudia mentre es prepara per ser operista). A la darrería de l'obra, Pau el coneix i viu experiències amb ell: és testimoni de festes, festeig..., fins a la fi de l'obra, quan es desencadena el clímax de la fuga cap a Barcelona i de la tornada amb el pare a Son Palafanga, la seva possessió d'origen.

Pau Fora-Embuis parteix d'un contacte breu amb un grup d'estudiants que parlen sobre Arnau i n'amplia la informació fent un repàs de la vida d'aquest des del naixement —és el segon dels germans; la infantesa amb les ties i els primers anys de joventut al Seminari. La història apareix embastada al primer capítol i després s'anirà ampliant i perfilant als altres. El personatgenarrador va a la recerca de testimonis que li puguin aportar informació sobre Arnau, i cada un d'ells li fa saber una part de la història i la seva visió dels fets.

Moltes vegades es tracta d'informacions complementàries i les diferents versions solen coincidir en els mateixos punts. No hi ha diversitat d'opinions, sinó que solen concordar a l'hora d'avaluar un personatge, una actitud o una situació determinada. Així, Alcover actua per repetició i va reiterant la bondat o la inconveniència de determinades actituds o principis. La conversa que el personatge-narrador escolta dins el tren és el desencadenant de la narració. Aquesta conversa desperta l'interès de Pau per conèixer la verdadera història d'Arnau, i sent la necessitat de recopilar informació sobre ell. El primer camí que pren és el de l'entrevista als joves que parlaren d'ell dins el tren i que són els amics que conviuen amb Arnau.

Els personatges són l'eix principal de la novel·la, ja que és a partir d'ells que es dibuixa la trama. Cada un dels personatges suposa, estratègicament, un model de persona que Alcover vol caracteritzar prototípicament o bé el sector social que representa. El pes importantíssim dels diàlegs, que en aquesta obra connecta el gènere novel·lístic amb el teatral, obliga a escoltar la veu dels personatges directament i a tenir-los presents de manera ineludible. Els personatges principals són Pau Fora-Embuix, el personatge-narrador que actua com a fil conductor de la novel·la —a la vegada és el pseudònim d'Antoni M. Alcover i representa el seu àlter ego reencarnat en personatge—; Arnau, anomenat també Arnauini Achille Gorghetti Amplabucca, el protagonista i l'exemple de mal estudiant, i els companys d'estudis Jordi Llevantol, Tòfol Penjat i Miquel Mena, que viuen al mateix hostal d'Arnau. També apareixen personatges menors, com els pares respectius, les ties, vicaris, missatgers, entre d'altres.

L'element principal que vol caracteritzar Antoni M. Alcover a *N'Arnau* és l'estil de vida dels estudiants. Els dos extrems són representats per Jordi i Arnau, en una tendència lleugerament maniquea de representació del bé i del mal en el marc del món estudiantil. Tòfol i Miquel exemplifiquen els estudiants corrents amb actituds pròpies de la joventut i dels anys d'estudis, concebuts com una etapa de feina i, per damunt de tot, de diversió. Arnau constitueix l'eix central del divertiment, i els altres personatges l'envolten i el tenen com a referent de la bauxa, com aquell a qui s'ha de menester per poder-li riure les gràcies. La resta són actors secundaris que contribueixen a enquadrar el marc de l'acció, que es presenta sempre amb figures.

La trama segueix l'ordre cronològic —amb referències freqüents al passat per contar les històries dels personatges, per referir-se als anys d'estudis, per exemple— i abraça uns mesos de durada. Pel que fa a l'espai, *N'Arnau* se situa essencialment a Mallorca, a Ciutat i a diferents viles: Lluçmajor, Felanitx i Sóller; llogarets i possessions es reparteixen les accions dels personatges i són els seus referents habitats i coneguts. L'únic espai que apareix fora de Mallorca és Barcelona, on Arnau farà una escapada breu.

Essencialment, Alcover se centra en dues línies de representació: la vida dels estudiants i l'ordre i l'estructuració de la vida pagesa en contraposició a la

vida ciutadana. Els primers que observam són el grup d'estudiants que se'n tornen cap a casa després del curs escolar. Alcover descriu el grup en general i la seva actitud, com criden l'atenció de tothom i aporten crítics i rialles. La indumentària és característica: tots van amb capell i fumen havans. Són un exemple dels moviments propis dels estudiants d'aquell moment

La situació en la qual es mou el narrador i la resta de personatges no és nova ni desconeguda, ans al contrari: es mouen en el seu món habitual i entre persones de les quals han sentit a parlar. No hi ha cap element estrany ni extravagant, sinó que tots pertanyen a un microcosmos conegut. Fins al punt que, entre els personatges s'estableix una xarxa de relacions de coneixença personal i familiar, de manera que tot queda emmarcat dins un univers controlat i propi de la Mallorca de finals del segle XIX. Aquesta xarxa de relacions demostra la cohesió interna de la societat mallorquina d'aleshores, que es basava en l'ajut als altres i en l'intercanvi de col·laboracions amistoses que ajudaven a la millor supervivència. Es tracta d'un entrellat de relacions de coneixença, de llaços familiars i d'amistat, que s'estableixen entre els personatges de la novel·la i són propis d'una societat de dimensions petites en la qual tothom és conegut i identificat segons els orígens familiars i segons els seus actes. Segons l'escala de valors que Alcover projecta en la novel·la, la vida pagesa és la més beneficiosa per a l'home, la més arrelada a la terra i la més adequada per a una vida plàcida i correcta.

D'entre els aspectes més destacats de l'obra cal esmentar les referències historicosocials i les escenes costumistes. *N'Arnau* apareix farcida de situacions i d'elements característics que ens exposen quin era l'estil de vida dels diferents sectors socials de la Mallorca de finals del segle XIX i quin era el paper de les persones que els representaven.

La novel·la destaca per la tècnica novel·lística (veg. Dols/Yates 1994) i l'estil. Pau serà l'eix central al voltant del qual se situen els altres personatges. Té un punt de vista limitat, però intel·ligent, el propi d'un investigador estimulat per una conversa casual que serà la desencadenant de la recerca de dades sobre el protagonista. Podem parlar d'una novel·la teatralitzada per l'estructuració de les escenes i la gran presència del diàleg. Així, els personatges es presenten directament sense la intervenció del narrador que pugui interferir o condicionar la visió dels fets que s'exposen. A més de la combinació de narració, descripció i diàleg, Alcover inclou textos poètics i epistolars que aporten els personatges, en un afany d'augmentar la versemblança i d'aportar recursos enriquidors a l'obra.

Pel fet de tractar-se d'una obra costumista, el discurs combina la narració dels fets bàsics imprescindibles amb la descripció detallada de les escenes i amb el diàleg, que actua com a caracteritzador indirecte dels personatges. La intenció d'oferir al lector una panoràmica fidel del món que descriu l'indueix a usar un estil semblant al del llenguatge oral. Les intervencions directes dels personatges, les interpellacions de l'autor i el to de les narracions i descrip-

cions ens fan pensar, des del començament, en un intent de copsar l'atenció d'un públic oient o d'un lector que actua com a tal. Es tracta d'un text riquíssim en comparacions, jocs de paraules i repeticions intensificadores, que apareixen ja a la primera pàgina, en la qual enquadra i introdueix el que serà el text posterior i que dura fins a la darrera. Alcover (1916, vi: 2) aprofita, sobretot, els fragments descriptius per fer un ús marcadament poètic de la llengua:

Pero si aspre i soberga era estada sa pujada, delitosa, alegrívola, espléndida i grandiosament magnífic fonc es panorama que's presentà de tots vents allà dalt a sa nostra vista: el cel virginalment blau sense una boira ni un niguleu per nat senyal; la mar enrandant a s'entrellum es paisatge desde sa Marina de Lluchmajor fins deverses se muntanyes d'Artà, tapant-mos es puig de Randa sa badia de Ciutat i aficant-se dins sa sublimidat de sa blavor del cel, per sa banda de mestral i tramuntana ses cucuies de Galatzó, Teix, Serra d'Aufabi, Puig major, Torrella, Lluc, Tomic i Formentor. Aqueix grandió revoltell de Mar i muntanyes sobiranament blavenques i senyoretjants tancava an es nostros peus tot es Pla de Mallorca que el contemplàvem de tots es vents allà avall per on-se-vaia mos giràsem, tot ple de viles i de casetes d'escampadissa ensà i enllà, i amelherars i figuerals i pinars i clapas a l'uf de rostoi i goretis i garrigues.

En definitiva, el que més caracteritza l'obra és l'ús d'un llenguatge ric i acurat, la presència d'ironia i d'humor que la converteixen en una mostra destacada de la novel·la de l'època i en una prova de la versatilitat i de l'encant únic de l'estil alcoverià.

CONCLUSIONS

Antoni M. Alcover té una important producció literària pròpia, ja que l'ús de la llengua amb intenció estètica és freqüent en gran part de la seva obra. *N'Arnau* apareix com una de les obres bàsiques dins l'apartat de creació i de conreu del llenguatge literari. El fet d'abraçar dues etapes tan diferenciades de la vida d'Antoni M. Alcover confereixen a *N'Arnau* un atractiu particular perquè ens permeten analitzar el procés d'escriptura i de revisió del text des de la perspectiva de l'evolució de l'autor i del pas de la joventut a la maduresa.

Alcover presenta, com Emili Vilanova, Gabriel Maura i com la resta d'autors costumistes, l'esquematització i la tipificació de la vida dels estaments populars que descriu tant a les *Contarelles* com a *N'Arnau*. Davant les transformacions que es produïen, pretenia plasmar la realitat que havia heretat i viscut per tal de salvar-la de l'oblit, en un intent de mantenir les pautes socials que coneixia i volia conservar. Alcover comparteix les característiques del gènere amb els principals escriptors costumistes. Les nombroses referències detallades als costums i a la societat del moment converteixen la novel·la en un autèntic testimoni del seu temps, en una mostra de la capacitat d'Antoni M. Alcover per reflectir la Mallorca del segle XIX a través de la creació literària.

El marc espacial de referència d'Antoni M. Alcover era l'illa de Mallorca, que en aquell temps conformava tot un univers complet. La tècnica narrativa complexa que utilitza per crear el microcosmos de ficció en el qual situa els personatges i l'ús creatiu i ric que fa de la llengua confirmen la vàlua d'Antoni M. Alcover com a escriptor d'obres literàries.

M. MAGDALENA GELABERT I MIRÓ

BIBLIOGRAFIA

- Alcover 1897: Antoni M. ALCOVER, *Vetlada de Glosadors. A les Fires y Festes de Manacor. Die 19 de setembre de 1897*, Palma, Estampa de Sanjuán, germans.
- 1904: Antoni M. ALCOVER, *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana II (1904-5)*, Palma, Estampa de N'Amengual y Muntaner.
- 1907: Antoni M. ALCOVER, *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana III (1906-7)*, Palma, Estampa de N'Amengual y Muntaner.
- 1916: Antoni M. ALCOVER, «N'Arnau», *La Aurora*, núm. 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 501, 503, 505, 506, 507, 508, 509, 510 (març-juliol).
- 1936-1972: Antoni M. ALCOVER, *Aplec de rondaies mallorquines d'En Jordi d'es Racó*, Palma, Moll.
- 1982: Antoni M. ALCOVER, *Contarelles*, vol. I-II, Palma, Moll.
- 2003: Antoni M. ALCOVER, *Obres completes I. Quatre anys de Vicari General, 1892-1902*, ed. de M. Pilar Perea, Palma, Moll.
- 2004a: Antoni M. ALCOVER, *Obres completes II. Materials biogràfics i ideològics I*, ed. de M. Pilar Perea, Palma, Moll.
- 2004b: Antoni M. ALCOVER, *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana (1901-1936)*, ed. de M. Pilar Perea, Palma, Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.
- 2009: Antoni M. ALCOVER, *Vetlada de Glosadors*, estudi introductori i ed. de M. Magdalena Gelabert i Miró, Manacor, Ajuntament de Manacor.
- Cassany 1992: Enric CASSANY, *El costumisme en la prosa catalana del segle XIX*, Barcelona, Curial.
- Dols / Yates 1994: Nicolau DOLS / Alan YATES, «N'Arnau de Mossèn Alcover: estructuració semiòtica d'un text singular», *Randa*, 35, 61-76.
- Grimalt 1982: Josep A. GRIMALT, pròleg a Alcover (1982).
- Guijón / Mas 2007: Miquel GUIJÓN, / Llorenç MAS, *Antoni M. Alcover (1862-1932) Testimonis orals: Mite i persona*, Palma, Fundació Pública Antoni M. Alcover / Lleonard Muntaner.
- Guiscafrè / Picornell 2003: Jaume GUISCAFRÈ / Antoni PICORNELL (ed.), *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Janer Manila 2005: Gabriel JANER MANILA, *Com una rondalla. Els treballs i la vida de Mossèn Alcover*, Manacor, Fundació Pública Antoni M. Alcover / COFUC.
- Juan Galmés 2006: Gabriel JUAN GALMÉS, «El costumisme a Mallorca», dins id., *Antologia de textos populars*, Palma, Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears, 7-20.
- Llompарт 1989: Josep M. LLOMPART, *La literatura moderna a les Balears*, Palma, Moll («Els Treballs i els Dies», 2).

- 1992: Josep M. LLOMPART, *La narrativa a les Illes Balears*, Palma, Moll.
- 1996: Josep M. LLOMPART, *Els nostres escriptors*, Palma, Moll.
- Lull Martí 2008: Antoni LLULL MARTÍ, *Diccionari d'expressions lingüístiques recollides de les Rondalles Mallorquines d'En Jordi des Racó*, Palma, Moll.
- March Noguera 2001: Joan MARCH NOGUERA, *Mossèn Alcover i el món de la ciència. La creació del llenguatge científic català modern*, Palma, Lleonard Muntaner.
- Mas i Perelló 2009: Llorenç MAS I PERELLÓ, *Antoni M. Alcover (1862-1932). Testimonis orals: mite i persona. Segona part*, Manacor, Ajuntament de Manacor.
- Massot i Muntaner 1977: Josep MASSOT I MUNTANER, *Església i societat a la Mallorca del segle XX*, Barcelona, Curial.
- 1993: Josep MASSOT I MUNTANER, *Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània*, Barcelona, Curial.
- 2001: Josep MASSOT I MUNTANER, pròleg a March Noguera (2001).
- Moll 1981: Francesc de Borja MOLL, *Un home de combat. Mossèn Alcover*, Palma, Moll.
- 1983: Francesc de Borja MOLL, *Aspectes marginals d'un home de combat (Mossèn Antoni M. Alcover)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Penya et alii 1982: Pere d'Alcàntara PENYA / Bartomeu FERRÀ / Àngel RUIZ I PABLO / Gabriel MAURA / Miquel dels Sants OLIVER, *Prosa costumista balear*, pròleg i ed. a cura de Guillem Simó, Palma, Institut d'Estudis Baleàrics.
- Perea 2005: M. Pilar PEREA, *Antoni M. Alcover dialectòleg, gramàtic i polemista*, Barcelona, Fundació Germà Colón / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- 2007: M. Pilar PEREA, *Tomàs Forteza i Antoni M. Alcover. Història d'una amistat*, Palma, Moll, («Els Treballs i els Dies», 52).
- Pons i Pons 1998: Damià PONS I PONS, *Ideologia i cultura a la Mallorca d'entre els dos segles (1886-1905)*, Palma, Lleonard Muntaner.
- Riquer 1984: Martí DE RIQUER, *Història de la literatura catalana*, vol. VII, Barcelona, Ariel.
- Rosselló Bover 2006: Pere ROSELLÓ BOVER, *La narrativa i la prosa a Mallorca a l'inici del segle XX*, Barcelona, UIB / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Serrà i Campins 1996: Antoni SERRÀ I CAMPINS, «Aproximació al poeta oral de llengua catalana», *Llengua i literatura*, 7, 7-59.
- Simó 1987: Guillem SIMÓ, pròleg a Gabriel Maura, *Aigoforts*, Palma, Moll.
- Vidal Forteza 2003: Jaume VIDAL FORTEZA, «N'Armau, una novel·la de Mossèn Alcover», dins Guiscafrè/Picornell (2003: 641-655).
- Vidal Pizà 2004: Tomeu VIDAL PIZÀ, *Una vida d'Era i no era. Mossèn Alcover*, Barcelona, Fundació Casa Museu Llorenç Villalonga / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.